

Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive 2011/36/EU o sprječavanju i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti žrtava

Uvod

Prijedlog Europske komisije, predstavljen u prosincu 2022., usmjeren na izmjenu Direktive 2011/36/EU o sprječavanju i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti žrtava, motiviran je „pojavom nekoliko novih izazova“ u području uređenom ovim normativnim aktom. Kako se ističe u dokumentu, potreba za izmjenom odredaba Direktive uzrokovana je novim pojavama, kao što su, između ostalog: povećanje postotka slučajeva trgovanja ljudima u svrhe koje nisu seksualno iskorištavanje i radno iskorištavanje (uključujući nezakonita posvojenja); tehnološki napredak i razvoj društvenih medija, koji trgovcima ljudima omogućuju nove načine djelovanja; te konačno potreba za jačanjem pravnih instrumenata kaznenog prava, usmjerenih na borbu protiv ove vrste kriminala.

Na zajedničkoj sjednici Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutarnje poslove (LIBE) i Odbora za prava žena i ravnopravnost spolova (FEMM) usvojena je zadnja verzija prijedloga izmjena i dopuna Direktive o sprječavanju i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti žrtava.

Opseg izmjene i dopune

Predložene izmjene, koje su zajednički usvojili Odbor LIBE i Odbor FEMM, odnose se na više od 20 članaka Direktive.

U članku 2., koji tipizira kaznena djela povezana s trgovanjem ljudima, predlaže se izmijeniti definiciju pojma „iskorištavanje“, sadržanu u njoj tako da se proširi njezino značenje, tako da se na kraju ove odredbe dodaje izraz koji u svom djelokrugu uključuje „iskorištavanje surogat majčinstva, prisilni brak ili nezakonito posvojenje“ (čl. 2. st. 3.).

Navedenu izmjenu treba ocijeniti pozitivno, posebice što se odnosi na prisilne brakove i nezakonita posvajanja. U trenutno važećoj verziji Direktive, ovo se pitanje pojavljuje samo u točki 11. Preambule, stoga uključivanje ove dvije pojave u definiciju pojma „iskorištavanja“ zaslužuje priznanje, osobito ako uzmemo u obzir porast takvog oblika iskorištavanja žrtava i trgovanja ljudima.

Iskorištavanje surogat majčinstva kao oblik izrabljivanja

Posebno pozitivnu ocjenu zaslužuje prijedlog da se u definiciju kaznenog djela „iskorištavanja“ uvrsti nova podvrsta ove zabranjene radnje, a to je „iskorištavanje surogat majčinstva“. Surogat majčinstvo, ili poznato samo kao surogatsvo, je ugovor prema kojem se žena obvezuje zatrudnjeti izvantjelesnom oplodnjom, roditi dijete i prenijeti roditeljska prava na „klijenta“. Takav „sporazum“ izaziva brojne etičke i pravne nedoumice, što se očituje, primjerice, u rezolucijama Europskog parlamenta kojima se osuđuje ova pojava. U Rezoluciji iz 2011. EP je pozvao države članice da „prepoznaju surogat majčinstvo kao ozbiljan problem koji predstavlja oblik zlostavljanja ženskog tijela i njezinih reproduktivnih organa“ i izrazio uvjerenje da su žene i djeca podvrgnuti istim oblicima zlostavljanje i da se i žene i djeca „mogu smatrati robom na međunarodnom reproduktivnom tržištu“, a nove reproduktivne pojave kao što je surogat majčinstvo pridonose povećanom trgovanju ženama i djecom i ilegalnim posvojenjima preko granica.

U svojoj rezoluciji iz 2015., EP je osudio „praksu surogat majčinstva, koja potkopava ljudsko dostojanstvo žene jer se njezino tijelo i reproduktivne funkcije koriste kao roba; ističe da bi spomenutu praksu, koja uključuje reproduktivno iskorištavanje ljudskog tijela za profit ili drugu korist, posebno za ranjive žene u zemljama u razvoju, trebalo zabraniti i tretirati kao goruće pitanje pri razmatranju instrumenata za zaštitu ljudskih prava“. Godine 1989., Stručni odbor Vijeća Europe za napredak biomedicinskih znanosti osudio je sve oblike surogat majčinstva i naznačio da „nijedan liječnik ili ustanova ne može koristiti sredstva umjetne prokreacije u svrhu začeća djeteta putem surogat majke“ (Načelo 15.1). Osim toga, preporučio je da „svaki ugovor ili sporazum između surogat majke i osobe ili para za koje je nosila dijete do termina treba smatrati nevaljanim“ (Načelo 15.2).

Nove sankcije

U sklopu izmjene predlaže se dodavanje nove odredbe (čl. 6. st. 2.) kojom se, uz postojeće, propisuju dodatne sankcije za pravne osobe odgovorne za kaznena djela navedena u čl. 2., 3. i novom članku 18.a Direktive. Te sankcije uključuju:

- a) oduzimanje prava na korištenje javnih usluga, uključujući natječajne postupke, subvencije, koncesije i licence,
- b) oduzimanje dopuštenja i dozvola za obavljanje djelatnosti koje je dovelo do počinjenja kaznenog djela,
- c) zatvaranje objekata u kojima su počinjena kaznena djela,

d) ako to zahtijeva javni interes, objavljivanje svih dijelova sudske odluke koji se odnose na počinjeno kazneno djelo i nametnute sankcije ili mjere, ne dovodeći u pitanje pravila o privatnosti i zaštiti osobnih podataka.

Predložena izmjena sankcija za pravne osobe odgovorne za počinjenje kaznenih djela navedenih u Direktivi značajna je jer se predlaže omogućiti izricanje dodatnih i vrlo strogih kazni ili mjera takvim subjektima. No, moramo imati na umu da se radi o pravnim osobama odgovornim za kaznena djela povezana s trgovinom ljudima, koja su vrlo teška i štetna djela. Stoga i ovaj prijedlog treba ocijeniti pozitivno.

Ostale promjene

Naknadnim izmjenama predloženo je uspostavljanje nacionalnih mehanizama za ciljanu pomoć i nacionalnih kontaktnih točaka, uključujući: uspostavljanje minimalnih standarda za otkrivanje i ranu identifikaciju žrtava te pružanje pomoći i podrške, uključujući smještaj i materijalnu podršku (čl. 11.). Ovaj dio promjena općenito treba ocijeniti pozitivno jer se odnose na pružanje odgovarajuće razine podrške žrtvama.

Preostale predložene izmjene odnose se, primjerice, na mogućnost osnivanja nacionalnih fondova za žrtve trgovanja ljudima (čl. 17.) ili osposobljavanje za sprječavanje i suzbijanje kaznenih djela povezanih s trgovanjem ljudima (čl. 18.b).

Zaključak

Prijedlog izmjene Direktive 2011/36/EU predstavljen proteklih tjedana treba ocijeniti pozitivno. Posebno važan element prijedloga sadržanih u njemu je zahtjev da se „iskorištavanje surogat-majčinstva“ svrsta u jedan od oblika „iskorištavanja“ (čl. 2. st. 3.), što je pak jedna od podvrsta kaznenog djela trgovine ljudima. Pohvalno je što je Europska komisija uspjela prepoznati problem surogat majčinstva, fenomena koji prije svega pogađa dostojanstvo žene i njezina djeteta, koje u tom procesu *de facto* postaje predmetom trgovine.

Izvori:

Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive 2016/36/EU o sprječavanju, suzbijanju i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti žrtava, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0732>

Rezolucija Europskog parlamenta od 5. travnja 2011. o prioritetima i nacrtu okvira za novu politiku EU-a u području borbe protiv nasilja nad ženama, odlomci 20-21, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2011-0127_EN.html?redirect

ZAKLADA ZA PRAVNU KULTURU

ORDO IURIS

Janka Grahora 4, Zagreb

info@ordoiuris.hr

www.ordoiuris.hr

Rezolucija Europskog parlamenta od 17. prosinca 2015. o godišnjem izvješću o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu za 2014. i politici EU na ovom području, točka 115, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0470_EN.html

Izvješće o načelima ljudske umjetne prokreacije izloženim u izvješću ad hoc odbora stručnjaka o napretku biomedicinskih znanosti (CAHBI), 1989., <https://rm.coe.int/16803113e4>

https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/280935/LIBEFEMM%20Vote%20results_15%20February%202024.pdf

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/LIBE/DV/2024/02-15/THB-SignedCouncilLettertoEPandannex_EN.pdf

Institut Ordo Iuris, Poljska

Zaklada za pravnu kulturu Ordo Iuris, Hrvatska

ZAKLADA ZA PRAVNU KULTURU

ORDO IURIS

Janka Grahora 4, Zagreb

[*info@ordoiuris.hr*](mailto:info@ordoiuris.hr)

[*www.ordoiuris.hr*](http://www.ordoiuris.hr)